

Sain 1978 ja 1982 patentit (suom. no 53634, ruots. no 7712491) Helmipöytä-opetusvälineelleni (Pärlbord / Bead Tray / Gleitkörpertisch). Vuosina 1977–1992 valmistin ja myin niitä yli 200 oppilaitokseen Suomessa.

Finn Educational -yhtiölläni oli edustajat Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa, Länsi-Saksassa ja Itävallassa. Esitteet ja käyttöohjeet tein suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja saksaksi.

Toimintaa hallitsi kaksi periaatetta: 1) korkea laatu ja viimeistely, eli yhtään reklamaatiota (valitusta tai palautusta) ei saa tulla, 2) nyrkkipajan tuotteet ja esitteet eivät saa näyttää nyrkkipajasta lähteneiltä.

tähtitieteeseen liittyviä kursseja. Taustalla oli pelko, että jos emme juuri nyt ehdi ajoissa, esimerkiksi biologit keksivät jotain vastaavaa.

No, eivät keksineet biologit eivätkä ketkään muutkaan. Paraisten lukioon tuli kylläkin vuosikymmeniksi yleistajuinen astrofysiikan kurssi. Kurssia piti aluksi Esko Valtaoja (s. 272) yhdessä silloisen puolisonsa Leena Tähtisen kanssa. Eskosta tuli sittemmin merkittävä julkisuushenkilö, Tuorlan observatorion johtaja, avaruustähtitieteen professori ja tieteiskirjailija.

Samoin Leena Tähtisestä (1955–2009) tuli tähtitieteen havainnollistaja, Tiede 2000 -lehden toimittaja ja kirjailija. Leenan lapsille suuntaaman tähtitieteen kirjasen kuvitti hänen astrofysiikan oppilaansa Paraisten lukiosta, Outi Turpeinen, sittemmin taiteen tohtori.

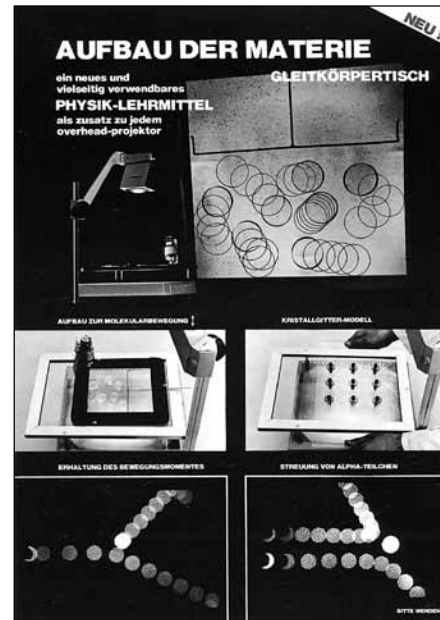
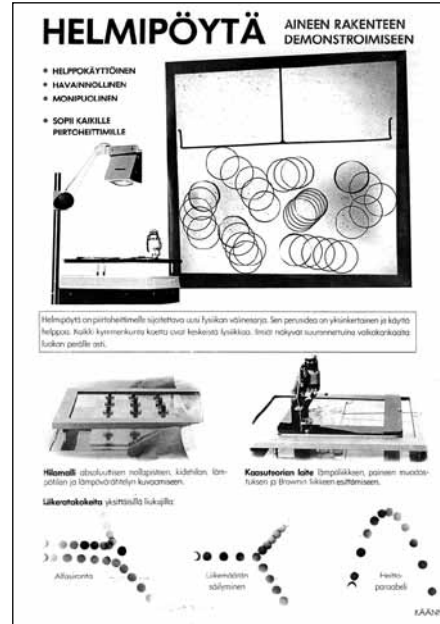
Käynnistän 3000 euron Saarnio-stipendin

Viime viikot ovat kuluneet tiiviisti Aarre Saarnion merkeissä. Vuoden 2005 lopulla olen saanut lukuisia entisten oppilaiden kuvauksia Aarre Saarniosta ja hänen opetustyöstään.

Aarre Saarnio liittyy myös omaan patentoimaani Helmipöytä-opetusvälineeseen. Kävin 1970-luvun lopulla Aarren luona Liedossa ehdottamassa, että hän alkaisi valmistaa Helmipöytää. Aarre vastasi: ”Mie olen jo vanha mies. Rupia sie vaan ite niitä värkkäämään”. Aarre kuoli 1981.

Tunnen itseni Aarre Saarnion hengenheimolaiseksi. Osana Saarnion muistamista olen organisoinut hänen nimeään kantavan 3000 euron stipendin, joka luovutetaan seminaarissa. Stipendin synnystä tarkemmin sivulla 20.

Koska stipendi tulee kantamaan Saarnion nimeä, tarvitsin kaikilta hänen kolmelta lapseltaan juridisen sitoumuksen nimen luovuttamisesta tähän käyttöön. Olikin juhlovaa saada viime sunnuntaina seuraava sähköpostiviesti: “Olemme kaikki sisarukset suostuneet mielihyvin sopimukseen, isäni Aarre

Saarnion nimeä kantavaan stipendiin ja siihen liittyviin ehtoihin. Lopuksi kiitän Teitä suuremmoisesta työstä, jonka olette tehneet Isäni elämäntyön muistoksi. Uudenvuoden terveisin Heikki Saarnio ja sisaret.”

Seminaariin on tänänaamuiset seitsemän ilmoittautunutta mukaan lukien tulossa nyt 94 henkeä, mikä on aika hyvin 90 istumapaikan saliin.

Itse pidän seminaarissa esityksen aiheesta “Aarre Saarnio keksijänä ja kulttuuripersonana”. Tätä esitystäni varten kävin illan suussa Turussa keräämässä tietoa Aarre Saarnion tyttäreltä Katariinalta ja tämän mieheltä Kari Lehtiseltä.

Toinenkin seminaarin järjestäminen on saanut idun. Ilmajokelainen Arto Kujanpää patisti joulun alla järjestämään miesten oikeuksia ajavan tasa-arvoseminaarin Ilmajokihallissa ensi syksynä. Se olisi jatkoa seminaarille “Mies naisvaltaisessa työyhteisössä”, jonka järjestin Heinolan kurssikeskuksessa toukokuussa 2003. (Ke 4.1.2006:)

Ristiäiset salamaheijastimen innoittajana

Puolisoni Leila Mélartin Mikko-poika ja Heidi-vaimonsa kutsuivat poikansa ristiäisiin ensi lauuantaina. Heidi pyysi minua samalla tilaisuuden valokuvaajaksi.

Noin vuosi sitten hankin digitaalikameraani ammattitason elektronisalaman, mutta sekään ei aina takaa parasta tulosta. Etenkin korkeissa tiloissa, kuten viime keväänä pienten lukiodien seminaarissa Tikkakoskella, on vaikea kuvata salamalla, koska korkealla olevasta katosta ei saa kunnon heijastusta.

Olenkin harkinnut salamani yläpuolelle isohkoa heijastinta, jolla saisin paremmin valon kohteeseen. Heidn antama valokuvaustehtävä avasi nyt mietintään tuollaisen heijastimen suunnittelun. Se ei saisi painaa paljoa ja sen tulisi olla salamalaitteeseen helposti kiinnitettävissä.

Ensimmäiseksi tuli mieleen A4-kokoinen alumiinilevy, jonka päällystäisin valkoisella kankaalla. A4 on sikäli hyvä, että se mahtuu suorana olkalaukkuuni. Kun joulun alla ehostin monin tavoin Paraisten keittiötäni, jäi valmista-

mastani paistinpannutelineestä sopivasti jäljelle alumiinireikälevyä. Se olisi heijastimeeni oivallinen pohja.

Lämpösähkölaitteen valmistus iltapuhteena

Päivän mittaan pohdin salamaheijastinta utterasti, kunnes posti toi USA:n fysiikan opettajien liiton lehden “The Physics Teacherin” uusimman eli tammikuun 2006 numeron (kirjahyllyssäni on tallessa tämän mainion julkaisun jokainen kappale vuodesta 1980, lähes hyllymetri).

Sivuilla 50–51 Thomas B. Greenslade Jr. Ohiota esittelee kupari- ja alumiinilaatoista kokoamaansa pitkänomaista laitetta lämpösähköisen ilmiön havainnollistamiseksi. Siinä päiden väliin aiheutettu lämpötilaero saa aikaan muutoksen kompassineulan suunnassa. Koska verstaassani sattui olemaan juuri sopivasti kupari- ja alumiinilaattaa, ryhdyin oitis rakennuspuuhiin (kts. kuva sivulla 29).

Parantelin Greensladden laitetta kääntämällä molemmat päät alaspäin siten, että ne voi upottaa juomalaseihin, joista toisessa olisi kylmää ja toisessa kuumaa vettä. Ilo oli ylimmillään, kun sain kokeessa kompassineulan kääntymään 45 astetta. Greenslade raportoi vain 10 astetta.

Laite valmistui keskiyön vaiheilla. Jo edesmenneen unkarilaisen perhetuttuni, prof. George Marxin (1927–2002) toteamus “Physics is what physicists do by night” sai jälleen uuden todistuksen. (To 5.1.2006:)

Pedagogisen ilosanoman julistusta maailmalle

Olin niin tohkeissani demovälineestä, että päätin levittää iloani laajemmaltikin. Otin pari valokuvaa liitteeksi ja lähetin seuraavan viestin Greensladelles ja kopion parillekymmenelle suomalaiselle fyysikkoystävälleni:

“Dear Mr. Greenslade, Yesterday I received the January 2006 issue of The Physics Teacher in which I was delighted to find your article ‘A Quick Thermoelectricity Demonstration’.

I have taught physics for 35 years and have retired in

Saarniota ihmisenä ja työtoverina luonnehtinut rehtori Jaakko Löyttyniemi alitti ohjelmoidun esitysaikansa. Näin saatoin pitää oman esitykseni täysin kiireettä ja jopa antaa seminaarin runoekspertti Karoliina Lummaan lausua kolmeen kohtaan sopivat runot (s. 150). Istuimme Karoliinan kanssa salissa vierekkäin siltä varalta, että esitysten kohdalla tulisi sopivia tilaisuuksia runoille.

Yleisölle ei ollut annettu muita kelloaikoja kuin tilaisuuden alku ja väliajan paikka. Esittäjille olin sitävästoin lähettänyt etukäteen tarkan aikataulun, johon oli merkitty jokaisen esitysaika tiukoin ukaasein siitä, että aikaa ei saa ylittää.

Aikataulu piti kuin unelma. Kiireen tuntua ei ollut, mutta ohjelma eteni kuitenkin koko ajan. Tästä sain jälkeenpäin kiitoksia.

Olisin halunnut keskustella väliajalla muutamien vanhojen ystävien kanssa, mutta kävi kuten aina tällaisissa tilanteissa ja rooleissa. Jotkut turhanaikaiset tuttavat liimautuivat juttelemaan enkä päässyt irti.

Aarre Saarnio -stipendi Aki Vaaraslahdelle

Seminaarissa jaetun 3000 euron Aarre Saarnio -stipendin sai lehtori Aki Vaaraslahti Laitilan lukiosta. Palkinnon ojensi maan suurimman opetus- ja laboratoriovälinevalmistaja Is-Vet Oy:n toimitusjohtaja Matti Pehkonen. Tämän jälkeen palkinto on tarkoitus jakaa joka kolmas vuosi.

Nyt ensimmäisellä kerralla minä valitsin kohteen, jatkossa valinnasta on lupautunut huolehtimaan MAOL ry.

Kirjoittaessani 13.10.2005 aloitetta Aarre Saarnio -stipendistä esitin Is-Vet Oy:n toimitusjohtajalle Matti Pehkoselle mm. seuraavaa: “Ehdotan, että IS-VET Oy perustaa opetusvälineitä henkilökohtaisesti omassa työssään kehittäville matemaattisten aineiden opettajille Aarre Saarnio -stipendin. Stipendin suuruus olisi esimerkiksi 2000–3000 euroa, mutta se jaettaisiin vain joka kolmas vuosi, koska riittävän ansioituneita palkittavia ei varmaan joka vuosi löydy. Palkintosumman suuruus antaisi stipendille näyt-

tävyyttä”.

“Ensimmäinen Aarre Saarnio -stipendi jaettaisiin Aarre Saarnio 100 vuotta -juhlaseminaarissa seminaarin valmistelutoimikunnan ehdottamalle henkilölle. Myöhemmistä palkittavista päättäisi (siis joka kolmas vuosi) esimerkiksi MAOL ry:n hallitus saapuvien anomusten perusteella. Tärkeää olisi tiedottaa stipendin hakumahdollisuudesta erityisesti opettajanvalmistuslaitoksille ja niistä opettajiksi valmistuville”.

Puoli tuntia myöhemmin Pehkonen vastasi: “Asia on erinomainen. Näitä tuoteideoita tarvitaan jatkuvasti. Kehittäjän työ on hyvin yksinäistä ja vaatii pitkäjänteisyyttä. Olen kiinnostunut kaikissa tapauksissa asiasta. Minä soitan tänään asiasta niin voimme kehittää lisää”. Pehkonen hyväksyi stipendisummaksi 3000 euroa.

Palkittu Aki Vaaraslahti oli eräs tilaisuuden esiintyjistä, joten hän oli valmiina paikalla. Aki oli palkinnon vastaanottettuaan täydellisen yllättynyt. Tyrmistyneenä hän aloitti kiitospuhetta sanoin: “Tämä oli täydellinen yllätys”. Istuin aivan puhujanpöntön alla, metrin päässä hänestä ja sanoin Akiille koko salin kuulten: “Niin oli tarkoituskin”. Aki lopetti hämmentyneenä siihen paikkaan ja palasi paikoilleen. Yleisöllä oli hauskaa.

Saarnion kaikki kolme lasta, Leena Multamäki, Heikki Saarnio ja Katriina Lehtinen olivat paikalla. Katriina ja Kari Lehtinen kutsuivat Matti Pehkosen, Leilan, minut ja muut sisarukset seminaarin jälkeen kotiinsa pikku vastaanotolle, jossa muistelimme yhdessä Aarre Saarniota hänen 100-vuotissyntymäpäivänsä iltana.

Kiitokset Aarre Saarnion seminaarin esiintyjille

Olin seminaarihumun jälkeen takaisin Paraisilla vasta klo 21. Tein ja jaoin sähköpostilla lehdistötiedotteen valokuvineen. Jatkoin seminaariin liittyvää sähköpostikirjeenvaihtoa myöhään yöhön sillä harvinaisella seurauksella, että uni jäi tulematta. Kolmen maissa aamuyöstä nousin ylös. Menin tietokoneen ääreen kirjoittamaan kiitoskirjettä

SIILI (Aarre Saarnio)

Siili pikku veikko
piikkiniska peikko
sitä iltaisin
usein tarkkailin
kun se hämärässä
pihamaalla tässä
yksin taaperteli
elämäänsä eli.

Joskus luona puron
viiksikuonon juron
(leikkisästi juron)
puuhailevan näin.
Tuumin mielessäni:
Käymme ystävinä
sinä sekä minä.

Mikä hurja mielle
veikään valtatielle
pienen siilirukan
luokse surman hukan.
Auto tuli vastaan.

Siili haarniskastaan
nosti peitset tanaan
jääden pyöräin vanaan
taistelemaan tiestä.

Sääli pikkumiestä.
Nauroi auto musta
moista linnoitusta.

Veri punaa hiekan.
Pienen peitsiniekan
murskattuna vien
laitaan valtatie.
Mielessäni pistin
kummullensa ristin.
Siihen siilillein
muistovärsyn tein.
Turhaan kannoit peistä.
Itsekunkin meistä
kaataa kohtalot.
Pikku Don Quijote.

Aarre Saarnio 100 vuotta – juhlaseminaari torstaina 12.1.2006 klo 13.00 Turun yliopiston Fysiikan laitoksen auditoriossa “Quantum”	
Ohjelma	
13.00	
Alkuruno “Paraabeli” Tervehdyssanat	Dekaani Jarmo Hietarinta
Aarre Saarnio työtoverina ja ihmisenä	Reht. Jaakko Löyttyniemi
Aarre Saarnio keksijänä ja kulttuuripersoonana	Reht. Jukka O. Mattila
Aarre Saarnion opetusvälinetuotanto	Fil. yo Susanna Arvela
Vapaa sana -- vä l i a i k a --	
15.30 Aarre Saarnion perintö nykyajassa itse kehitettyjä havainnollistamisvälineitä ja -menetelmiä	
Isokokoinen akryylisylinteri-resonaattori (demonstraatiosarja)	Aki Vaaraslahti
Pyörimismäärän säilymislaite, Polkupyörän napajarru-gyroskooppi	Lauri Tukia
Laboratoriokurssin demonstraatioita Fysiikan aineenopettajaksi valmistuvat	
Suprajohdejuna	Timo Kulmala, Lassi Laamanen, Petriina Paturi, Kalle Vähä-Heikkilä
Aarre Saarnion runojen mielen ja kielen arviointia FM Karoliina Lummaa	
Päätösruno “Elämäni tilinpäätös”	

jälkeen mielenosoituksellisesti pois kotoa monituntiselle kävelyretkelle. Tämä suhtautuminen ei varmastikaan ole johtunut isäni kuusenkoristamishalusta, koska olen tuntenut itseni kaikissa muiden ilonpidon juhlissa ulkopuoliseksi – ja tunnen edelleen.

Syiden täytyy olla jossain kaukana lapsuudessa, vaikka-kin muistan havahtuneeni tähän ulkopuolisuuden tiedostamiseen vasta lukioaikana 1950-luvun lopulla Tikkurilan yhteiskoulun teinikunnan jossain juhlissa. Koulun alakeroksessa oli ilo ylimmillään, mutta olin etsiytynyt yksikseni seuraavan kerroksen tyhjän ja pimeän luokkahuoneen ikkunan ääreen.

Silloin välähti ensimmäisen kerran, että tuonkaltaisessa tilanteessa oli sanomattoman hyvä olla. Se oli oma psykologinen lokeroni – henkilökohtainen salalokero. Elinikäinen eristäytyminen juhlivista joukoista.

Olen myöhemmällä iällä yrittänyt jäljittää tämän tuntemuksen alkuperää, mutta turhaan. Todennäköisesti syyinä on kompensatio syrjittynä olemisen tunteelle joskus lapsuudessa. Tuolloin olen joutunut erilleni ja vähitellen kehittänyt tästä oman brändin, elämänikäisesti toimivan ja jopa voimaannuttavan.

Japanilaisen erakkorunoilija Saigyon (1118–1190) sanoin: ”Ellen olisi yksin, taitaisin ahdistua”.

Äänimaailman atavistisia tunnetiloja

Istuessani tänään kotona työhuoneessa tietokoneen ääressä kuului jostain helähdyksen tapainen. Tarkistin kaikki paikat, mutta syytä ei löytynyt. Jonkin ajan kuluttua ääni kuului uudestaan. Se tuli selvästi talon sisältä.

Ihmisen atavistisista vaistoista ihmeellisimpiä on odottamattomien äänien alitajuinen tarkkailu, etenkin silloin kun on yksin. Jokaiselle äänelle pitää löytyä selitys.

Kun kotona kuuluu talviyönä merkillisiä, syynä on yleensä joko sään lauhtuminen, jolloin lumi alkaa liukua alas peltikatolta, tai sähkökatkos, joka paukuttelee releitä eteisen sähkökaapissa. Jos jälkimmäisessä tapauksessa

katsoo ulos, tietää jo etukäteen, että on satanut paksulta lunta ja jossain on taipunut puita sähkölinjoille.

Jos ei ole yksin, valppaustaso laskee, koska tajunta panee suuren osan ylimääräisistä äänistä muiden tilille. Tällaisessa tilanteessa ääni-ilmiön pitää säpsähdyttääkseen olla todella poikkeuksellinen, sellainen, jota alitajunta uskoo toistenkin ihmettelevän.

Suorastaan pelottava tilanne syntyy, kun uskoo olevansa yksin, mutta jotkin signaalit antavatkin aavistaa muuta. Ei tarvita kuin häivähdys, pienen pieni rapsahdus tai ovenkahvan muutaman millimetrin liike tyhjässä talossa, kun huomio jännittyy äärimmilleen ja sydän alkaa takoa. Ihminen on kehityksensä vanki. Kaukaa historiasta periytyvät vaaratilanteet laukaisevat edelleenkin hurjia jännitystiloja. Kuulohan on kehitysopillisesti varoitusai.

Edelliselle vastakkainen on tilanne, jossa tietää olevansa ei-yksin. Jos saa hiihtää yksin ja tietää, että ketään toista ei ole mailla eikä halmeilla, on helppo ja vapaa kulkea. Kun sitten näköpiiriin ilmestyy toinen hiihtäjä, edellä tai jäljessä, kuinka kaukana tahansa, ainakin minun sieluntilani häiriytyy täysin.

Tässä on luultavasti takana sellainen psykologia, että – kuten edellä jo olen kertonut – olen lapsesta asti viihtynyt erinomaisen hyvin yksikseni ja kun tähän piiriin sitten tulee joku toinen, sitä täytyy pitää varta vasten silmällä.

Veneessä kesällä yöpyessä on hyvin herkkä ulkopuolisille äänille. Oudommat signaalit tunkevat unenkin läpi. Jos on tuntenut veneensä kauan (kuten minä oman purjeveneeni

Purjehtijan alitajunta havainnoi nukkuessakin veneen liikahduksia.

Kosterini s/y Jan ankkuroituna kesällä 1985.

Veneen nykyinen (2018) omistaja on Angela Eriksson.

s/y Janin sen mahonkisista rakennuslaudoista lähtien), keksii jokaiselle äänelle nopeasti selityksen.

Veneessä on erityisen herkkä merkeille, jotka liittyvät aluksen suuntaan ja sijaintiin eli tuulen muutoksiin ja kölin liikkeisiin. Yön hiljaisina hetkinä alitajunta tuo tuntoaistinkin mukaan tähän salapoliisityöhön.

Jos köli esimerkiksi ottaa kiinni vaikka vain pehmeään mutapohjaankin, keho tuntee sen välittömästi veneen keinnun häiriönä ja herättää unesta.

Alussa mainitsemani äänen syy selvisi ryhtyessäni ruuanlaittoon. Astiakaapin sisäpuolella, sen oikeassa sivuseinässä, on riippunut kattilan päälle asetettava teräksinen matala lämmitysastia. Sen tarrakiinnitteinen koukku oli irronnut, jolloin astia oli kolahtannut pari senttiä alemmaksi astioiden kuivatusritilälle. Se oli nähtävästi joutunut sen jälkeen jotenkin epävakaiseen asentoon ja haki lopullisen lepotilansa hieman myöhemmin, mistä jälkimmäinen helähdys.

Pienten lukioden paikallislehtikampanja

Joulukuussa käynnistin kampanjan, jossa pyysin pienten lukioden rehtoreita lähettämään alueensa paikallislehtien sähköpostiosoitteita. Lupasin toimittaa lehtiin tammikuussa kiertoartikkelin, jossa agitoin peruskoulunsa päättäviä valitsemaan paikallisen lukion [kampanja toteutettu sittemmin vuosittain: 2006,07,08,11,12,14,15,16,17,18].

Hanke on edennyt suotuisasti, vaikka olenkin saanut tiedot vasta kahdeksasta julkaisemisesta. Tänään ystäväni, lehtori Martti Mäkinen Juuasta, lähetti hienon toteutuksen Juuassa ilmestyneestä Vaarojen Sanomista (Martti osallistui Ritu-vaimoineen maailmanympärimatkaani kesäkuussa 2000).

Tunsin, että oli aihetta kiittää jutun laatintua toimittajaa: “Arvoisa päätoimittaja, Kiitän jutusta ‘Oma lähilukio on turvallinen vaihtoehto’, jonka Vaarojen Sanomat on juuri julkaissut. Toteutustapa lehdessänne vastasi täsmälleen toiveitani: oman juttuni pohjalta paikallisiin aihein laajennettu ja jopa valokuvin täydennetty artikkeli”.

Päätoimittaja vastasi: “Juttupohjasi oli sopivan pituinen ja soveltui erinomaisesti Juuan lukiosta kokoamaani artikkeliin. Jutun tekemiselle tuli tosin kiire, koska samalla aukeamalla käsiteltiin Juuan kunnan johdon näkemyksiä meneillään olevasta palvelurakenneseelvityksestä. Jutut tukivat tavallaan toisiaan. Artikkelin julkaiseminen sattui myös sikäli oikeaan aikaan, että pari päivää myöhemmin valtiosihteeri Sailas kertoi maakuntalehti Karjalaisessa varsin näyttävin otsikoin, että pienten lukioden määrää tulisi Suomessa vähentää”.

“Ainakin paikallislehdillä on tapana paikallistaa juttupohja paikallisilla näkemyksillä. Maakuntalehdet eivät siihen yleensä lähde, mikäli aihepiiri ei ole maakunnallinen. Hyvää pakkastalven jatkoa”. (Ma 23.1.2006:)

Elintarviketäydennystä viikon välein

Kävin kaupassa viimeksi viikko sitten. Olen tottunut hankkimaan elintarvikkeita ikäänkuin varmuusvarastoon. Vaikka kauraryynipaketti alkaa olla tyhjä, kaksi avaamatonta on vieressä tyrkyllä. Jos taas leivän levite loppuu, jääkaapissa on seuraava rasia odottamassa. Ruisnäkkileipää on monta sorttia jatkuvasti varastossa. Olen hillitön näkkileivän ystävä. Ruisleipä levitteen kanssa on paras välipala. Ei kyllästy.

Vielä tänäänkään ei olisi tarvinnut kaupassa käydä, mutta viikon mittaisten ankarien pakkasten lauhduttua uskaltauduin Toyotallani postilaatikkaa kauemmaksi. Kävin antamassa ääneni presidentinvaalien ennakoäänestyksessä Sauli Niinistölle. Pistäydyin samalla ruokakaupassa ja Hong Kong -halpatavarahallissa.

Hong Kong on mieluinen paikka, vähän kuin romukauppa, jopa sanan alkuosaa painottaen. Kun silmäilen Hong

”Minulle sopii parhaiten pääsiäisen kummallakin puolella oleva viikko. Ehdota sinä, jos pääset tulemaan Eura-joelle, päivää ja kelloaikaa. Maksan toki matkasi. Kevään odotusta. Terveisin ja kiitos vielä kerran Pirjo Jaakkola”.

Sunnuntai-illan päätti makoisa sauna. Pohjustin saunaan leikkaamalla tukkani. Jo oli aikakin. Ehtii vielä pörhentyä ennen Jurvan seminaaria. (Ma 3.4.2006:)

Sisäkkäin sopivia putkia hankkimassa

Kerran viikossa pitää käydä sivistyneessä maailmassa, kuten tänään Turussa. Elinan pojan pitäisi syntyä muuttaman viikon päästä ja sitä varten pitäisi hankkia videokamera. Käynti Rajala-Kamerassa tuotti tiedon muutamasta uudesta Panasonicin ja Sonyn mallista, joiden spesifikaatioita sopii tutkia kaikessa rauhassa internetistä.

Vierailu romukaupassa kuukauden tauon jälkeen todisti, että romukaupakin muuttuu. Valikoimaan oli tullut yhtä ja toista mielenkiintoista lisää. Läheisestä paljon kalliimasta Nakoraudan ainesputkiliikkeestä löytyi kahta kokoa olevaa teräsputkea, jotka sopivat haluamallani tavalla sisäkkäin. Niistä ehkä saan ainekset Anna-Maija Immaisain sänkykammarin lukutelineeseen.

Vaikka nämä Rautaruukin rakenneputket ovat sitä samaa tuuman ja kolmen vartin nimelliskokoa kuin Anna-Maijan puolison Pekka Holmroosin putkiliikkeen putket, näissä ei ole vesijohtoputkelle tyypillistä saumaa, joka saattaa haitata lukutelineessä tarvittavan teleskooppirakenteen toimivuutta. Iloitsin Rautaruukin rakenneputkista. Kun perusmateriaali on selvillä, suunnittelua on ilo jatkaa.

Turun matkan kohokohta oli kuitenkin käynti Karhukopiossa lunastamassa Inka Kanervan ja Jiri Räsäsen vauvan kuvavihkoset. Valitettavasti ne eivät olleet luvattuun aikaan mennessä valmiina. Kaukana siitä. Yksityiskohtaisesti laatumistani ohjeista huolimatta vihkosia laativa nuorukainen kävi luonani kahdesti kysymässä neuvoa.

Lopultakin sain tuotteen eri muodossa kuin halusin, mutta se ei enää haitannut. 16-sivuisia A5-vaakavihkoja

... ”mä aina häpesin sitä lakkia siinä kuvassa, kun isä näyttää – no niin no, merirosvolta.”

Oman purjeveneeni s/y Janin runko ja rikaus olivat kutakuinkin samanlaiset kuin oheisessa merikapteeni Kalle Tannerin veneessä. Kansi- ja hyttirakenteissa on eroja, vrt. kuva s. 34

tuli kaikkiaan kuusi, joista varasin itselleni yhden ja lähetin loput viisi Inkalle ja Jirille. (Ti 4.4.2006:)

Merirosvo Kalle Tanner

Tyttärelläni Elinalla on hyvä ystävä, Suvi Tanner, aikaisemmin Turun Sanomien, nyttemmin Lapin Kansan toimittaja. Kävimme Elinan kanssa Suvin kotona Rovaniemellä syyskuun 2005 Itä-Kairan lapinvaelluksemme päätteeksi.

Mieltäni on viime päivinä askarruttanut, keitä Tannereita tämä Suvi oikein on. Elina kertoi, että Suvin isä on uusikaupunkilainen luotsi. Tästäpä muistui mieleen merkintä purjeveneeni s/y Janin lokikirjasta 35-vuotispäiväni aattona: “Pe 18.6.1976 klo 12.30 lähtivät JAN (Jukka ja Ilkka Mattila sekä Ilkka Toivonen Luvialta) sekä Kalle Tannerin samanrunkoinen samalla veistämöllä rakennettu vene yhteiselle purjehdusretkelle kohti Antero Salmenperän kesämökkiä Lokalahdella. Kallen toverina oli (myös merikapteeni, kuten Kalle itse) Lasse Lehtinen. Veneiden omistajat vierailivat ahkerasti toinen toistensa veneissä ja JM otti komeita valokuvia molemmista aluksista”.

Muistan erityisesti, että Kallella oli tuolloin päässään merirosvolakki ja että otin mielestäni erinomaisen valokuvan, jossa Kalle ohjaa venettään aluksen kulkiessa kokka kohisten, täysillä purjeilla. Muistelin, että tein Kallelle suurennoksen, jonka hän sittemmin kertoi kehystäneensä seinälleen.

Suvi Tannerin syntyperä paljastui: “Jaa sieltä se oli. Muistat tosiaan joo oikein. Se kuva on ollut isän edellisen talon seinällä iät ja ajat. Vene näyttää hienolta, mutta mä

aina häpesin sitä lakkia siinä kuvassa, kun isä näyttää – no niin no, merirosvolta”.

Lokikirjasta löytyi muutakin. Juhannuksena 1979 “Elina toi isälle nimipäiväkukkia, päivänkakkaroita. Isän ihastellessa: ‘Miksi sinä toit isälle tällaisia kukkia’ Elina (6 v) vastasi: ‘Ei ollut parempia’.” (Ke 5.4.2006:)

Lähilukioyhdistyksen 10-vuotisjuhlaseminaari

Edessä on kolmen päivän putki koulutusta, ensin torstai ja perjantai pienten lukioden Jurvan seminaaria, jonka jälkeen lauan-

s/y Janin reelinki- ja kansirakenteet olivat tukevat. Ruorissa oppilaani Ilkka Toivonen. Kuvat on otettu samana päivänä 18.6.1976.

taina laatukoulutusta klo 9–15 Karstulan lukion opettajakunnalle.

Eipä siis ihme, että päivä kului näiden kahden tapahtuman valmisteluun. Jurvaan piti varmistaa mukaan kaikki mahdolliset monistusoriginaalit siltä varalta, että jotain olisi kuitenkin kevään valmisteluissa matkan varrella hävinnyt. Koska Jurvassa on myös yhdistykseni, Suomen Lähi-lukioyhdistyksen, vuosikokous, puheenjohtajan piti ottaa mukaan kaikki toimintakertomuksista, -suunnitelmista ja yhdistyksen säännöistä lähtien.

Seminaari on järjestyksessä kymmenes, mistä syystä kutsun sitä juhlaseminaariksi. Olen sijoittanut itseni avauspuhujaksi otsikolla Kymmenvuotiskatsaus. Tämän puheen rakentaminen on ollut keskimääräistä vaikeampaa. Pitäisihän siinä puhua muustakin kuin omasta itsestään ja kuitenkin olen koko liikkeen perustaja ja alkuunpanija.

Yleensä puheita voi viimeistellä vielä ennen esitystä. Nyt kuitenkin osuuteni on heti Jurvaan päästyä, ensimmäiseksi, joten viilausaikaa ei jää. Puhe on kirjoitettava valmiiksi asti kotona.

Karstulan lukion koulutuspäiväni on heti Jurvan seminaaria seuraavana päivänä, lauantaina. Sitä varten oli koottava kaikki koulutuskalvot ja pohdittava niiden esittämisyjärjestys.

Koko alkukevään valmistelu Jurvaa varten tuntui kulminoituvan iltasaunan lauteilla. Kaikki oli valmiina ja pakattuna. Kuin raketti ennen laukaisua. (To 6.4.2006:)

Herätys kotona Paraisilla klo 5, jonka jälkeen omalla autolla kello kuudeksi Kaarinan Littoisten Punttikujalle Äetsän lukion rehtori Seppo Holkerin autokatokseen, josta jatkoimme Sepon autolla kohti Jurvaa.

Seppo Holkeri on toiminut autonkuljettajanani pienten lukioden asioissa jo 6–7 vuotta. Vaikka Sepon työpaikka on Äetsässä asti, hän asuu vain

Isäni Antti Mattilan romaania Mooses Mooabin maalla on painettu yli 5000 kpl. Sitä voi yhä saada antikvariaateista. Kirjan kannen kuvitusta koskevat isäni yksityiskohtaiset ohjeet ovat tallella.

suuri menestys noina sotaa seuranneina 1940-luvun vuosina – ja olisi kai vielä nykyisenkin mittapuun mukaan.

Tämän väitteen perustaksi siteeraan alan auktoriteetin Mika Waltarin kirjaa ”Aiotko kirjailijaksi?” vuodelta 1935: ”4:s tuhat kirjakaupoissa merkitsee jo kohtalaisen hyvää menestystä. 6:s tuhat kirjakaupoissa on suuri menestys, ja 7:s ja 8:s tuhat kirjakaupassa on loistava menestys”. Yli 5000 kpl merkitsee, että ”6:s tuhat” eli ”suuri menestys” oli täyttynyt.

Mitä tarkoittaa 5000 kpl isäni kirjaa hyllymetreinä? Kun mittaa kirjan paksuuden, tulee pikku kertolaskun jälkeen hämmästyttävään tulokseen: yli 120 hyllymetriä – huikea määrä ”Mooseksia” ritirinnan! Jokaisista kirjaa on vielä erikseen selattu ja pohdittu ja tehty sen jälkeen positiivinen ostopäätös.

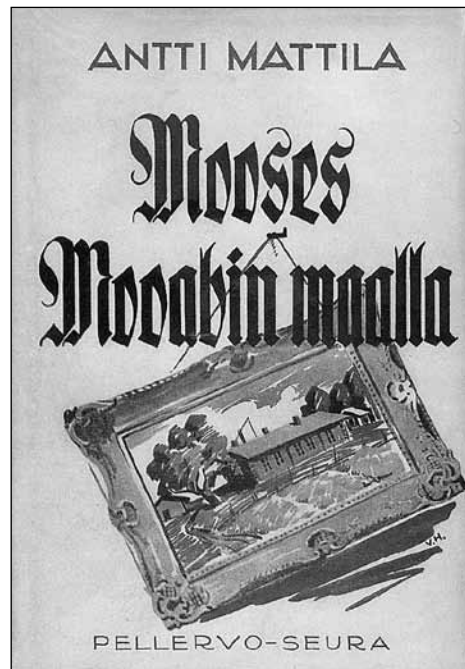
Hilkka-äitini on kertonut kirjoittaneensa kirjaa kirjoituskoneella isäni sanelun mukaan Paimion kansanopiston pikku kodissamme yötä päivää, jotta työ saatiin valmiiksi Pellervo-seuran julistaman nykyaikaisen talonpoikaisromaanikilpailun määräaikaan mennessä.

Hädissään kiireestä isä pyysi keväällä 1945 jopa aikatauluun pidennystä. Kilpailun järjestäjät ensin eväsivät pyynnön hänelle 3.5.1945 lähettämässään kirjeessä: ”Nykyaikaisen talonpoikaisromaanin kirjoituskilpailun kilpailuaika on kieltämättä lyhyt, minkä olemme tunnustaneet Uuden Suomen yleisönosastossa käydyssä keskustelussa”.

”Koska itse kilpailun osanottajien taholta ei kuitenkaan ole toivottu kilpailuajan pidentämistä, emme ole siihen ryhtyneet. Meille on näet tärkeitä – jos kilpailu suo siihen mahdollisuuden – saada sen tuotteita markkinoille jo jouluksi. Kun käsikirjoitusten lukeminen ottaa aikansa ja kirjapainot ovat nykyisin ylikuormitettuja, vaarantuisi tämä mahdollisuus, jos kilpailuaikaa pidennettäisiin”.

Edelläolevasta huolimatta Uudessa Suomessa julkaistiin kahden viikon kuluttua seuraava ilmoitus: ”Pellervo-Seuran talonpoikaisromaanikilpailu. Esitettujen lukuisten pyyntöjen johdosta pidennetään romaanikilpailumme kilpailuaikaa heinäkuun 31 päivään 1945. Pellervo-Seura”. Tästä voi siis kirjaimellisesti lukea, että kahden viikon sisällä oli saapunut ”lukuisia” pyyntöjä kilpailuajan pidentämiseksi.

Mooses Mooabin maalla on kiireen vuoksi paikoin epäyhtenäinen ja viimeistelemätön. Joitakin kohtia esitellään laajasti, joitakin mielestäni

tarpeettoman lyhyesti, etenkin kirjan loppupuolella.

Arvioitaessa Antti Mattilan kirjailijan taitoja olisikin mielestäni kiinnitettävä huomiota ei niinkään tämän kiireessä luodun kirjan rakenteeseen kuin itse tekstiin, sanontaan, tunnelmaan ja mielikuviin.

Romaaninsa lisäksi Antti-isäni oli aloittanut omaan alaansa liittyvien pakinoiden kirjoittamisen. Itsekin olen kirjoitellut yhtä ja toista, enimmäkseen pienimuotoista. Isäni pakinatyylin tunnen olevan häkellyttävän lähellä omaani.

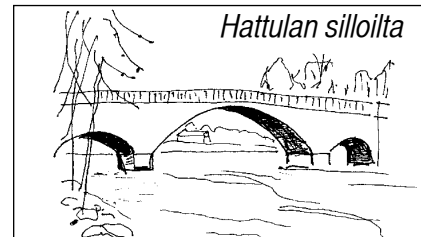
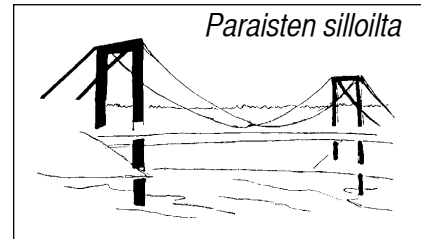
Yhteistä niin isälleni kuin itsellenikin on kielen hallinta, mieltymys kirjoittamiseen sekä järjestelmällisyys. Omat kolme lastani ovat perineet näitä samoja ominai-

”Isäni pakinatyylin tunnen olevan häkellyttävän lähellä omaani.”

Antti Mattila alkoi pakinoinnin vajaa kaksi vuotta ennen kuolemaansa. Hän kirjoitti pääasiassa Pellervo-lehteen Tuorlan kartanon viljamakasiinia esittävän logon ”Kello käy...” alla. Tiedostiko hän kellon käyvän jo itselleen?

Minulle on suotu enemmän aikaa. Keväällä 2018 tuli kuluneeksi 32 vuotta Matemaattisten Aineiden Opettajien Liitto MAOL ry:n Dimensio-lehden pakinasarjani aloittamisesta. Aluksi kirjoitin Paraisten ja Hattulaan muutettuani Hattulan siltojen alta. Joulun 2017 juttuni järjestysluku sarjassa oli 148 (s. 304–6).

suuksia, osin biologisen jatkumon, osin periytyneen kotikulttuurin kautta. Ympäristö ja ajat ovat muuttuneet, mutta suhde asioihin on säilynyt pitkälti samana. (Ti 25.4.2006:)

Lopetan yhdistykseni “jäsenetuilmaispalvelun”

Kävelyretkellä aloin ihmetellä, miksi vain 25 % pienistä lukioista osallistui Jurvan seminaariin. Tein kotiin päästyä tilaston kaikista kymmenestä seminaarista 1997–2006. Totesin osallistumisaktiivisuuden olleen parhaimmillaan 47 % (Karttula 2003). Aloin pohtia, mikä on ilmaispalvelujen suhde kentällä ilmenevään aktiivisuuteen.

Kahdesta lukiosta otettiin minuun yhteyttä ennen Jurvan seminaaria kysyen, saako seminaariraportin varmasti, vaikka ei osallistukaan seminaariin. Kun kaksi kysyy, voi odottaa, että on kaksikymmentä, joiden mielessä pyörii sama asia. Perusteellinen seminaariraportti, jossa on kaikki luennot lähes sanasta sanaan, saattaa olla monelle riittävä korvike, varsinkin, kun olen jakanut yhdeksän aikaisemman seminaarin raportit aina veloituksetta ”jäsenetuna” kaikkiin jäsenlukioihin.

Katsoin pienten lukiodien koko 119 lukion listan läpi ja

totesin, että yli 40 lukiota ei ole milloinkaan osallistunut seminaareihimme ja lukuisat muut ehkä vain kerran. Kuitenkin kaikille on joka vuosi lähetetty sekä Keltaiset sivut että seminaariraportti.

Ottaen huomioon yhdistyksen niukat rahavarat tämä on melkoinen ilmaissatsaus. Painokulujen lisäksi tulevat miinuspuolelle painavan 40-sivuisen vihkosien postituskulut 90:een poissaolleeseen lukioon.

Kun mitään jäsenmaksua ei ole, seminaareihin osallistuvat kustantavat koko touhun muiden saadessa seminaaritiedot ilmaiseksi suoraan rehtorin pöydälle postista ilman evänkään rävyttämistä. Tästä syystä tiedustelin hallituksemme jäseniltä, olisiko hallitus valmis seuraavaan jo tästä keväästä lähtien:

1. Kaikki jäsenlukiot saakoot ilmaisen sähköpostikeskustelupalstapalvelun lisäksi joka kevät pienten lukiodien Keltaiset sivut ilmaisena jäsenetuna (siinä määrin kuin jaksan niitä tehdä), mutta

2. Seminaariraportin saisivat veloituksetta vain ne lukiot, jotka ovat osallistuneet seminaariin. Ne maksavat seminaarimaksun ja saakoot siihen liittyen raporttivihon. Jokainen luennoitsija saa tietysti oman kappaleensa. Se on

Ad hoc -Foucault’n heiluri laivan kääntyessä paikoillaan Maarianhaminassa. Koristenuhusta riippuva päärynä-heiluri säilyttää heilahdustasonsa, vaikka laiva kääntyy ympärillä. Päärynän alle koverrettu tussikynä piirtelee paperilautaselle heilahdussuuntiaan (insertti). Vasemmalta Pekka Holmroos, Herkko Pesonen, Jukka O. Mattila.

perjantain risteilyltä Jyväskylään ja sieltä edelleen Lahteen ja Helsinkiin. (Pe 12.5.2006:)

Risteilyymme Turku – Maarianhamina – Turku otti osaa lähes 30 henkeä, mutta poikkeuksellisesti vain kolmella klubilla oli esittää kilpailutyö. Oma klubini oli viidellä jäsenellään hyvin edustettuna, mutta tänä vuona meillä ei ollut kilpailutyötä. Koska voitimme viime vuonna aiheellamme “Vuorovaikutteinen benchmarking-vierailu”, meidän vuoromme oli nyt järjestää kilpailu. Voittajan osa.

Kilpailutyöt olivat tasokkaita, BM-klubi Keski-Uusimaalla Työkalu prosessin arviointiin, BM-klubi Turku 1:llä Mentorointivalmiuden arviointiprosessi.

Helsinkiläisillä (BM-klubi Helsinki 4) oli hauska eläinroolipeli “Mukana muutoksessa. Miten muutos vaikuttaa elämään aarniometsässä”. Siinä oli Karhu prosessinomistajana, Orava muutosagenttina, Majava muutoksen toteuttajana, Myyrä passiivisena muutoksen vastustajana ja Muurahainen sopeutujana.

Olin varma, että helsinkiläisten hauska ja aivan uudentyyppinen työ voitaisi. Toisin kävi. Ensi kertaa mukana ollut Keski-Uusimaa voitti. Tämä vajensi erityisesti helsinkiläiset loppupäiväksi niin täysin, että aloin epäillä fuskupeliä (kts. s. 119., mitä todellisuudessa oli tapahtunut!).

Asiantuntijaraati on ennen kilpailua asettanut pohjaksi 60 % pisteistä. Loput 40 % antoivat osanottajat toinen toistensa töistä kilpailupäivänä. Epäilin helsinkiläisten pelänneen perinteisesti Turun klubia pahimmaksi vastustajakseen ja taktikoineen pisteitä Keski-Uusimaalle. Kilpailun johtajana pyysin pistelaskusta vastannutta Turku 1:n puheenjohtajaa laskemaan vielä uudelleen kunkin klubin antamat pisteet saadakseni selville, mistä homma klikkasi.

Foucault’n heiluri laivan pyöriessä paikoillaan

Itselleni päivän toiseksi parhain anti oli paikallaan Maarianhaminan satamassa pyörivässä laivassa tehty Foucault’n heilurikoe (kuva yllä). Kilpailumme oli juuri sopivasti päättynyt ja edessä oli laivan vaihto ja palaaminen Turkuun. Sitä ennen kokosin pienen joukon katsomaan ja toteuttamaan koetta kokoustilassamme.

Heilurinaruksi hain laivan myymälästä lahjapakkaus-ten koristenuhaa, jonka toisen pään solmin päärynän kantaan. Päärynän tylppään päähän koversin pikku linkkuveitselläni sylinterimäisen kolon pientä mustaa tussikynääni varten. Kynä istuikin yllättävän tiukasti päärynässä, piirtävä kärki alaspäin.

Kun sitten saaton heilurin heilumaan laivan pyöriessä paikallaan, heilahdustaso kiertyi nopeasti. Annoin tussikynän piirtää alustana toimivan pahvilautasen pohjaan toisiaan vastaan 45 asteen kulmassa olevat viivat. Sen verran siis laiva oli tuona aikana pyörinyt. Pidin heiluria hieman lautasen tason yläpuolella näiden viivojen piirtä-

Maarianhaminan satamassa (”Paraisten silloilta” 3/1999)

Kalkkiteollisuuden johdannaistuotteiden vanhempi tutkija Markku Suomalainen havahtui keskellä yötä hereille ruotsinlaivan ikkunattomassa kahden hengen hytissä. Ottaen huomioon, että oli ehditty nukkua vasta pari tuntia, hän ei ollut aivan vastaanottavainen hytissä tapahtuneelle opetustuokiolle.

Vaaksan päässä petillään makaavan Markku Suomalaisen kasvoista heilahteli nimittäin värikkään solmion jatkoksi nauhoistaan ripustettu miesten kävelykenkä. Solmion toista päätä piti Markku Suomalaisen hyttikaveri kädellään kiinni ylhäällä hytin katossa.

“Sanopa, missä me nyt juuri olemme”, tiukkasi hyttikaveri Suomalaiselta vetoavasti. Samalla hän osoitti toisella kädellään,

kuinka solmio-kenkä-heilurin heilahdustaso ällistyttävän nopeasti kiertyi pois siltä linjalta, josta Markku Suomalainen tapahtumaa silmät sikkurassa seurasi.

Havainto-opetusta tapahtui jo toisessa polvessa, sillä Markku Suomalaisen Mikko-poika oli vain vuotta aikaisemmin abiturienttina nauttinut saman hyttikaverin fysiikan opetuksesta. Tosin aina päiväsaikaan.

Yöllistä demonstraatiota edeltänyt päivä oli risteilty Turusta Maarianhaminan kautta Tukholmaan. Ruotsinlaivalla kolmatta kymmentä paraislaista pohti, kuinka saattaa Parainen entistä näkyvämmiin ja myönteisemmin maailmankartalle.

Hyviä ideoita sateli roppakaupalla. Monet ehdotuksista liittyivät Paraisten rakentamattoman keskustan läpi kulkevaan salmeen, Sunttiin. Suntin ja Saaristotien risteyskohdassa sijaitsevaa ahdasta silta-aukkoa haluttiin avartaa sekä leveys- että korkeussuunnassa niin, että suuretkin moottoriveneet pääsivät oikaisemaan Paraisten kauniin keskustan läpi Turusta suoraan Hankoon.

Yli kaiken alustajia puhuttivat imagokysymykset. Haluttiin mm. murtaa myytti, jonka mukaan Paraisilla ei muka voisi asioida ilman ruotsin kielen taitoa. Nurinpäin käännetty ja todenmukaisempi versio asiasta kuuluu: “Paraisilla voi asioida myös ruotsiksi”.

Erääksi alustajaksi oli jostain syystä valittu Paraisten lukion rehtori, fyysikko. Hänellä oli kaksi ehdotusta. Toinen oli keskiaikaisen muurinmurtajalingon uudelleen rakentaminen. Lingolla voitaisiin heittää piano ilmojen halki jopa 100 metrin päähän. Esitys sopisi ellei peräti Paraisten Urkupäivien kohokokhaksi, niin ainakin kuuluisuutta jo saavuttaneen heinäkuisen Rowlit in the City -kaivoskonsertin ohjelmanumeroksi.

Toinen ehdotus koski mahtavan Foucault’n heilurin rakentamista Paraisten kalkkikivi-avolouhoksen reunalle. Louhoksen pohja on valmiiksi 80 metriä ympäröivää maanpintaa alempana, joten maapallon pyörimisestä todistava erikoispitkä heiluri olisi helppo toteuttaa.

Samalla hetkellä, kun ehdotus Foucault’n heilurista oli piirtoheittimen valkokankaalla, laiva saapui Maarianhaminan satamaan. Isot ruotsinlaivat tekevät ahtaassa satama-altaassa paikoillaan täyskäännöksen keula- ja peräpotkuriensa varassa.

Harmillisen myöhään esittäjä oivalsi juuri menettäneensä elämänsä tilaisuuden Foucault’n heilurin toiminnan havainnollistamiseen. Naru vain olisi kiinnitetty kattoon, sopiva esine heiluripainoksi. Laivan pyöriessä paikoillaan heilahdustason kiertyminen olisi ollut tilanteeseen ja ajanhetkeen makean sopiva demonstraatio. Lievästi sanoen, kokeelle olisi ollut “tilaus”. Narua ei siihen hätään kuitenkaan löytynyt. Harmitti, musertavasti.

Kun kaikki ideat oli ryhmätöissä pursotettu läpi, saavuttiin illalla Tukholmaan. Työ takana, päivällinen edessä. Maissa käymättä palattiin saman tien takaisin.

Yökerhon jälkeen pimeässä hytissä horrostaessa nousi menetetty heilurikoe karvaasti mieleen uudelleen ja uudelleen, unta katkoen. Kuinka olin saattanut hukata tuollaisen mahdollisuuden!

Laiva palasi Tukholmasta Turkua kohti jäiden ja tuulen keinuttamana. Yhtäkkiä kaikki muuttui: ympärillä oli täysin vakaata, koneet tyhjäkäynnillä – Maarianhaminan satama?! Ikkunattomassa hytissä asiasta saattoi varmistua vain yhdellä tavalla: solmiosta ja kengästä laaditun Foucault’n heilurin avulla!

Tilaisuuden ainoa todistaja, Markku Suomalainen, piirsi oheisen kuvan.

rinnönjakotilaisuudessa klo 14 enkä oikein saanut aikaa kulumaan ennen sitä. Soitin monelle henkilölle mennäkseni matkan varrella käymään. Tervakosken lukion rehtori tärppäsi, entinen tuttuni Eurajoen ajoilta.

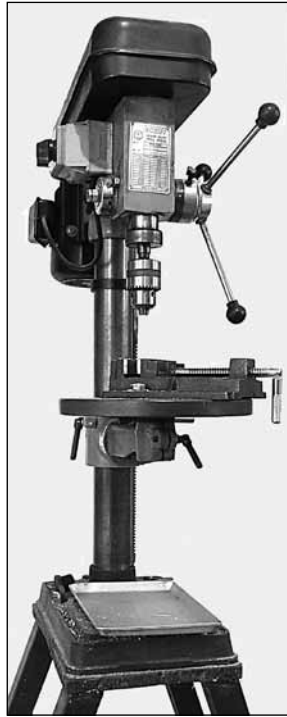
Tervakosken lukiossa oli remontti menossa. Syksyllä valmista. Kaikki piirtoheittimet oli poistettu. Joka luokassa oli uudenlaiset älykkäät Smart Board -valkotaulut. Niiden myötä rehtori kertoi saaneensa opettajat käyttämään tietotekniikkaa opetuksessaan.

Olen ollut jo pitkään samaa mieltä siitä, että nämä uudentyyppiset taulut ovat paras keino opettajien tietotekniikan käytön omaksumisessa. Millään kurssituksilla ei ole samaa tehoa.

Kun piirtoheittimet korvataan dokumenttikameroilla ja kaikki taulut muuttuvat elektronisiksi, opettaja ei yksinkertaisesti voi kuin muuttua mukana. Paine sekä opiskelijoiden että pidemmälle edenneiden opettajakollegoiden taholta hoitaa loput.

Palatessani Valkeakoskelta toin serkkuni Pirkko Muhosen hänen kotiinsa Tarttilaan ja vein Helsingistä Toijalaan junalla saapuneen Leilan Paraisille.

Kotona Paraisilla en malttanut odotella perävaunukuorman purkamista. Erotin pylväsporakoneen raskaat osat toisistaan ja aloin siistiä niitä metallilastuista ja pinttyneestä öljystä. Poistin tahmaantuneet öljyt porapylvästä ja voitelin sekä pylvään että sen nostolaitteen ja työtason. (La 17.6.2006:)

Lasse Taipanen -vinaan pylväsporakone

Puhdistin Pukkilassa irrottamani pylväsporakoneen moottoriosan ja nostin sen paikalleen. Porakoneeseeni pelastamani ruuvipuristin oli hinnerjokilaisittain “puhuutensa vallassa”. Purin sen kaikki osat erikseen, uitin tärpätissä, voitelin ja asensin takaisin. Tämän jälkeen ruuvipuristin oli kuin uusi ja toimi kuin unelma. Se oli päässyt hyvään kotiin.

Eurajoen heilurin vihkiäisten 20-vuotisjuhla

Kun on näin mieluisia tehtäviä, muut välttämättömät mutta eivät niin kiehtovat jäävät helposti vähemmälle. Olen huomenna Eurajoen heilurin 20-vuotisjuhlan pääpuhuja ja puheeni on vielä valmistamatta. Siinäpä kului iltapuhde. Onneksi Leila auttoi oikolukemalla ja kommentoimalla. (Su 18.6.2006:)

Tänä suurena Eurajoen heilurin vihkiäisten merkkipäivänä lähdin monien tarkistusten jälkeen Leilan kanssa Toyotalla Eurajoelle klo 10. Vesitornilla tapasin kulttuurisihteerin Pirjo Jaakkolan, joka rakensi tornin sisälle näytelyä Eurajoen vesitornin heilurista.

Sain vihaistuksi Pirjolle, että vietän huomiseksi osuvaa 65-vuotispäivääni jo tänään ja että jos Eurajoen kunta haluaa muistaa minua jollain tavalla, Eurajoen historia-trilogian ensimmäinen osa olisi toiveissa, koska se minulta enää puuttuu.

Olin pantannut syntymäpäiväasiaani tähän asti. Näin se ei saisi heilurijuhlissa liioiteltua osaa. Koska Pirjon mies Juha Jaakkola on valtuuston puheenjohtaja, sovimme, että minun puheeni jälkeen Juha ottaisi omissa tervehdyssanoissaan syntymäpäiväni esille.

Olin kutsunut vuoden 1984–85 Eurajoen lukion 1.A-valvontaluokkani heiluritilaisuuteen. Hehän tekivät tuolloin johdollani monen oppiaineen välisen Vesitorniprojektin, jossa tutustuttiin Eurajoen vesitornin rakentamiseen sekä Eurajoen vesihuoltoon.

Tarjosin Priska Palon Karhun Koti ja Keittiö -ravintolassa lounaan klo 13.00 kaikille paikalle saapuneille 12

Eurajoen heilurin 20-vuotisjuhla 18.6.2006. Penkillä vasemmalta Mari Aspola (tumma hame), Seija Tarkki, Tero Aspola, Heikki Kivinen, Meri Neovius ja Leila Mälart. Heilurin piikki kaataa havaintotelineen puikkoja yhden kerrallaan.

oppilaalleni sekä Eurajoen lukion nykyiselle rehtorille Matti Kestille, tuolloiselle kemian opettajalle Marja Salomalle (nykyisin Rautala), Leilalle sekä kahdelle Eurajoen lukion nykyiselle opiskelijalle, Tommi Iisakkalalle ja Pekka Männistöle. Viimeksimainitut olivat tulleet elokuvaamaan iltapäivää, käytössään sekä oma kamerani että Eurajoen lukion kamera.

Vesitornilla klo 15 alkaneessa tilaisuudessa esiintyi aluksi Eurajoen nuorisosoittokunta, minkä jälkeen pidin juhlapuheen. Kunnanvaltuuston puheenjohtaja Juha Jaakkolan ja yrittäjien puheenjohtajan puheiden jälkeen lähetettiin heiluri ensimmäiselle uudenkuntoiselle heilahdukselleen. Lähetinlaitteessa on vieläkin jotain parantamisen varaa, mikä ilmeisesti tulee kuitenkin autetuksi pelkällä maalin poistolla lähetinpylvään kohdistushahlossa.

Merin ja Massen lisäksi paikalle olivat saapuneet muun muassa Heikki Kivinen sekä Mari Aspola miehineen. Lukuisat vanhat tutut eurajokiset tulivat juttelemaan. Tunsin olevani kotiseudulla. Ajattelin, millaista olisikaan, jos Eurajoen päättäjät olisivatkin vuonna 1982 valinneet minut lukionsa rehtoriksi. Millainen olisi tuo lukio nyt, kuinka monipuoliset ja toimivat suhteet Teollisuuden Voima Oy:hyn?

Omalta kohdaltani muutos olisi ollut perusteellinen:

olisin sataprosenttinen eurajokilainen, palvellut kuntaa ja sen 35:tä oppilasikäluokkaa vuodesta 1969 eläkkeelle jäämiseeni saakka 2004 ja varmaan viettäisin eläkevuotenikin Eurajoella. Tässä mielessä Eurajoesta olisi tullut minulle yhtä vankka kotikunta kuin lähistöllä sijaitsevasta Hinnerjoesta esi-isilleni.

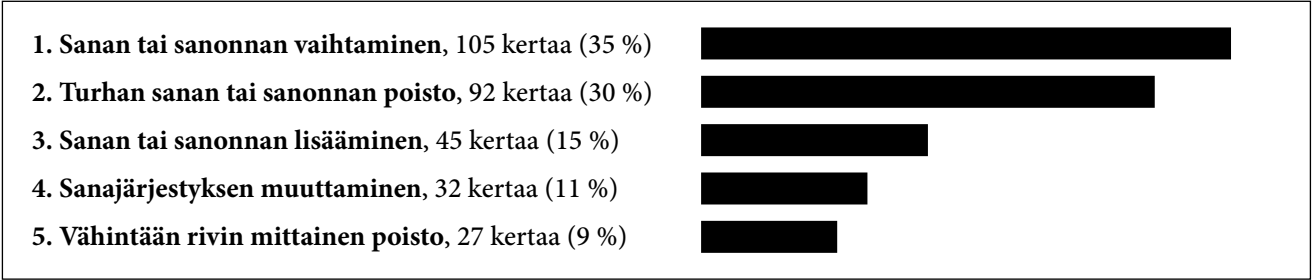
Kunnan päättäjien monin tavoin onneton ja taitamaton päätös Raimo Kukkamäen valinnasta heitti minut 20 vuodeksi vieraalle maalle Paraisille, minne en millään tavoin kuulu. Olen katkera kohtalolle – oikeasti!

No, päivä meni kuitenkin hyvin, jopa erinomaisesti, kuten ainainen kriitikkonni Leila arvioi. (Ma 19.6.2006, 65-vuotissyntymäpäiväni:)

Kirjalukutelineen osia sarjavalmistuksena

Kirjanlukulaitteen ensimmäisiä kappaleita kanssani rakentamaan lupautunut sauvolainen Pekka Holmroos palaa alkuvuodesta Venäjältä. Meillä on tarkoitus aloittaa tällä viikolla tavallaan vaihtokauppa, jonka pohjalta hän saa vaimolleen yhden laitteen ja minä 15 kappaleen sarjan.

Hain Turusta sekä rautatarvikeliikkeistä että romukaupasta kaikki tarvitsemani teräslaatat, putket ja työkalut. Kuten 3.4. kerroin, olen päätyntä hankkimaan teräspuutket

Touko- ja kesäkuun yhteensä noin 60 päivän tekstien 301 korjauksen jakautuminen tyypeittäin

Turhan sanan tai sanonnan poisto ilmenee esimerkiksi seuraavista: “Kilpailuun tuodut työt sinänsä olivat tasokkaita” pro: “Kilpailutyöt olivat tasokkaita”, sekä: “Aivan uusi näkökulma oli”, pro: “Uusi näkökulma oli”. Sana “jo” tulee tekstiin herkästi, mutta on useimmiten tarpeeton. Olen jo oppinut sitä karttamaan.

Sanajärjestyksen merkitysoppia

Sanajärjestyksen muuttamistarpeen huomaa useimmiten vasta oikolukuvaiheessa. Muista kielistä poiketen suomi on sanajärjestyksen suhteen hyvin vapaamielinen. Sanoja voidaan asetella peräkkäin lähes mielivaltaisesti. Kuitenkin jokainen tällainen variaatio eroaa painotuksiltaan ja merkitykseltään muista. Yleissääntönä sanajärjestysasioissa on, että tärkeämpi ja hallitsevampi tulee ensin.

Olenkin kirjoitusharrastuksen edistyessä yhä enemmän kiinnostunut sanajärjestysasioista. Niiden yhteydessä ei useinkaan voi puhua virheellisyyksistä. Pikemminkin kysymyksessä ovat nyanssit ja asioiden juoksutuksen sujuvuus.

Seuraavassa esimerkkejä sanajärjestyskorjauksista (ensin alkuperäinen ja sitten korjattu muoto): “Ensimmäiseksi lukitsimme pikku vaarnaruuvilla heiluripainon pohjapiikin”, pro: “Ensimmäiseksi lukitsimme heiluripainon pohjapiikin pikku vaarnaruuvilla”. Onhan heiluripainon pohjapiikin lukitseminen tärkeämpi asia kuin millä tavalla se tapahtuu.

“Tasaisin kerroksin sekaan sirotellaan laakerinlehtiä ja katajanmarjoja”, pro: “Sekaan sirotellaan tasaisin kerroksin laakerinlehtiä ja katajanmarjoja”. Jälkimmäinen muoto on sujuvampi, koska sirotteleminen on ensisijainen toimenpide ja kerrosten tasaisuus vasta tämän seurausta.

“Nyt kun se tuli toisen toteamana, on syytä ottaa asia todesta”, pro: “Nyt kun se tuli toisen toteamana, on asia syytä ottaa todesta”. Sana “asia” on ensisijainen ja vasta toissijaisena tulee, mitä sille on syytä tehdä.

“Tuon tangon ja tarvittavat lisävälineet mukani, kun saavumme paikalle uudestaan viikon päästä”, pro: “Kun saavumme paikalle uudestaan viikon päästä, tuon tangon ja tarvittavat lisävälineet mukani”. Tässä ero ei ole suuri, varsinkin kun preferoidussa jälkimmäisessä muodossa sivulause on ensin ja päälause vasta sen jälkeen. Tarkkaan ottaen uudelleen paikalle saapuminen alistaa kuitenkin mukana tuomisen ja on siinä suhteessa hitusen tärkeämpi.

Edellä kuvattu tärkeysjärjestys on helposti ymmärrettävissä ja hyväksyttävissä sanajärjestyksen perustaksi. Kahden viimeisen esimerkin valossa (”Nyt kun se tuli...” ja ”Kun saavumme paikalle uudestaan...”) näyttäisi siltä, että toimintaa kuvaavassa ilmauksessa ajanmäärittäminen on ensisijaista ja tulee siis lauseen alkuun. Tämähän on tiukka sääntö esimerkiksi englannin kielessä.

Verbien ja substantiivien keskinäinen järjestys on jo mutkikkaampi asia eikä kielentuntemukseni riitä sitä kommentoimaan.

Vaikka sanajärjestys kiinnostaakin tämän kirjoittajaa suuresti, todelliset ongelmat ovat muualla. Kohdistuuhan edellä esitellyn tilaston mukaan 65 % käsikirjoituskorjauksistani sanan tai sanonnan vaihtamiseen osuvampaan sekä turhan sanan tai sanonnan poistoon.

”Englantilainen potilas” -romaanin kirjoittaja, Sri Lankassa syntynyt kanadalainen Michael Ondaatje toteaa kirjoittamisen tiivistämisestä: ”Kirjoittaminen on ikäänkuin veistoksen tekemistä, kaikki turha on piikattava pois”.

Niin osuva kuin vertaus muutoin onkin, kirjoittajan ja kuvanveistäjän työskentelytavat ovat kyllä aivan vastakaisista maailmoista. Kirjoittaja lähtee tyhjästä ja rakentaa teoksensa täyteen mittaen. Kuvanveistäjä lähtee täydestä ja vähentää materiaa kunnes työ on valmis.

Kun ollaan lähellä lopullista valmista, kuvanveistäjä saattaa vahingossa rouhaista kiveään turhan reippaasti, jolloin työ jää peruuttamattomasti vajaaksi. Kirjoittajan vaarana sitävastoin on tuottaa liikaa.

Elokuvaohjaaja Matti Kassila on todennut omasta työstään: “Mitä enemmän poistat, sitä vahvemmiksi tulevat jäljelle jäävät asiat. Kun annat informaatiota tipoittain, säästeliäästi, luot jännitteitä, ja kun vihjaillet, pidät katsojan mielenkiinnon yllä. Tarina alkaa elää katsojan päässä. Varsinainen draama kulkee siten näkyvän juonen takana, usein vielä unen ja alitajunnan logiikalla.”

Sen sijaan, että kirjoitanko asioita oikein, pitäisi ennemminkin pohtia, käsittelenkö oikeita asioita. Tällöin tulee mietittäväksi, kiinnostavatko toiseen eläkevuoteeni liittyvät asiat ja niihin liittyvät muistelukset jälkipolvia.

On luultavaa, että ainakaan nuorella iällä nämä eivät merkittävämminkin kiinnosta, myöhemmin mahdollisesti kyllä, kun ihminen alkaa itseään etsiessään verrata omaa elämäänsä vanhempiensa elämään. Nuorena kaikki on edessä, vanhemmiten takana.

Jälkeläisiä saattaisi kiinnostaa löytää isänsä tai isoisänsä tekemisistä omia perinnöllisiä taipumuksiaan. Minun suvussani kirjallinen esittäminen näyttäisi olevan tällainen punainen lanka.

Vuosikymmenien vieriminen kasvattaa minkä tahansa muistelmien arvoa ja mielenkiintoisuutta. Isovanhempieni tarkka vuotuinen päiväkirja vaikkapa 1910-luvulta olisi jo historiallisessa mielessä aarre. Sellaisen luettuaan voisi sanoa tuntevansa aika hyvin kirjoittajan luonteenlaadun ja toimintatavat, ajankohtaan suhteutettuina.

Kiinnostavuuden lisäämiseksi olen asiayhteyksien salliessa paikka paikoin laajentanut aihetta. Tavoitteena on ollut pikemminkin eräänlainen esseekokoelma kuin jono päivänkohtaisia sattumuksia.

Tällaisena kirjasta tulee ikäänkuin pussillinen englantilaista lakritsia (liquorice allsorts), jossa makupalat ovat siinä määrin erilaisia, että pitää kurkata, mitä suuhunsa valitsee. Siltä varalta, että lukija on mieltynyt juuri tietynlaisiin namuihin, olen koonnut kirjan loppusivuille 289–293 aiheenmukaisen hakemiston. (Su 2.7.2006:)

Lehtinuotta ja keinurenkaat Renkajärvelle

Koska perjantaina valmistamani lehtinuotta (s. 144) on vailla kädensijoja ja laite pitäisi viedä tänä iltana Renkajärvelle, oli aamupäivän työaihe selvä.

Kädensijojen taivuttaminen 4 mm paksuisesta teräslaatasta otti koville. Kun käytössäni ei ole hitsauskoneetta eikä kuumennusvälineitä, työ piti tehdä kylmänä ruuvipenkissä. Taivutus ei siis tapahtunut helpoimman kautta.

Piirsin teräkseen ensin taivutusviivan 45 asteen kulmaan, mistä sitten väänsin kahvan varren alaspäin 90 asteeseen. Käytin ruuvipenkkiä pakotuskoneena kiinnittämällä siihen metrin lisävarren. Jotta paikat kestäisivät, puhdistin ja voitelin ruuvipenkin ruuvin.

Sain kädensijoihin pehmennykset vihreästä puutarhaletkusta. Ergonomia on tärkeä asia. Kädensijojen tyviin lisäsin vahvat teräslenkit lehtinuotan vetoköysiä varten.

Saavuimme Leilan kanssa Paraisilta iltamyöhällä Renkajärvelle yhtäaikaan Mäntsälästä ajaneen poikani Ilkan kanssa, joka päiväkodin ollessa suljettuna sijoitti Jyrin (7 v) ja Rikun (4 v) ensi yöksi ja maanantaipäiväksi huos-

että olin itsekin kokeillut säveltämistä ja mm. tehnyt erään valssin. Esa Laihonen pyysi välittömästi soittamaan sen pianolla. Kuultuaan sävellyksen hän pyysi saada sovittaa valssini Eurajoen nuorisosoittokunnalle.

Ennen julkistamista valssi vaati tietysti nimen ja sanoituksen. Koska sävellys tulisi paikallisen soittokunnan ohjelmistoon, kotiseutuaihe tuntui itsestään selvältä.

Olin jo vuosia aikaisemmin tutustunut Antti Kylänpään sanoittamaan Eurajoen kotiseutulauluun. Hän oli saanut sen säveltäjäksi säveltäjäimestari Ahti Sonnisen. Kotiseutulaulun sanojen ja sävelen teennäinen pateettisuus etoivat minua joka kerta kun teos esitettiin yhteislauluna seisaaltaan milloin minkäkin juhlatilaisuuden päätteeksi.

Mieleeni nousikin ilikurinen tempu lehtorikollegaani kohtaan: luoda Eurajoen virallisen kotiseutulaulun rinnalle kevyempi ja istualtaan laulettava vaihtoehto. Saadakseni valssilleni virallisemmän aseman annoin sille rohkeasti nimeksi ”Eurajoki soi” Eurajoella järjestettävän vuotuisen musiikkitapahtuman mukaan.

Laulussa ”kartano” tarkoittaa Vuojoen kartanoa, joka oli vanhainkotina vielä minun Eurajoen vuosinani. Sittenmin siitä on tehty Teollisuuden Voima Oy:n edustustila.

Eurajoki soi -valssin esiesitys oli Lions Club Eurajoen päiväkonsertissa Eurajoen Keskustan koululla 7. 3. 1982. Esa Laihonen soitti minulle varttia ennen tilaisuutta: ”Jos tulet, saat ruusun”. Tuntui tosi hienolta kuulla ensin sävellys ja saada sen jälkeen ruusu salintäyteisen yleisön kättentaputusten myötä (kuva ruusun kera seuraavalla sivulla).

Orkesteri soitti erään kohdan joka kerta oudolla tavalla. Sen huomasivat varmasti muutkin. Esa tulikin esityksen jälkeen kysymään asiasta. Olin merkinnyt yhden nuotin väärin! Soittajat ottavat jokaisen kirjoitetun nuotin todesta.

Osallistuin Leilan kanssa 1990-luvulla Eurajoen yhteiskoulun 50-vuotisjuhlaan. Jo etukäteen arvelin hänelle, että lopuksi esitetään minun valssini ja Antti Kylänpään kotiseutulaulu ja että vain jälkimmäinen lauletaan seisaaltaan. Näin tapahtui.

Elokuussa 2001 Eurajoella ”Kartanon suviehtoossa” ker-

roin kartanorakennuksen portaiden eteen kokoontuneelle yleisölle Eurajoki soi -valssin synnystä. Oli liikuttavaa kuulla valssiani esitettävän lämpimässä kesäillassa monella eri tavalla, aluksi kartanon portailla suurella orkesterilla ja sen jälkeen lehtevien puiden alla moniäänisinä herkkinä kuoroversioina eri kokoonpanoissa. Se oli taitelijanurani huippu!

Eurajoki soi -valssista on tullut Eurajoella yleinen nimi-, syntymäpäivä- ja muiden juhlatilaisuuksien laulu. Tämä takaa sen säilymisen pitkälle tulevaisuuteen. Tuntuu hienolta, että on voinut matemaattisten aineiden lehtorina jättää paikkakunnalle myös tällaisen muiston.

Pianolla improvisoidessa on syntynyt muitakin sävellyksiä, joita on kiva itseksään soitella. Eurajoen soittokunnasta on joskus kyselty uusia teoksia. Uskoisin portin sinne olevan edelleenkin auki. Mielessä on muun muassa haikaa hautauslauluksi sopiva ”Viimeinen reimari”.

Kuten jokainen arvostelukykyinen lukija ymmärtää, mistään merkittävästä säveltäjästä ei kohdallani ole kysymys. Isäni vanhemmilla August ja Maria Mattilalla oli hyvä sävelkorva. Isältäni Antti Mattilalta on jäänyt nuoruusajan vihkonen, johon hän on nuotintanut jonkin pienen yritelmän. Antin tiedetään ainakin nuoruudessaan Hinnerjoella harjoitelleen viulun soittoa.

Vaikka itse en sinänsä siedä taustamusiikkia, melodiat vellovat koko ajan sisälläni joko hyräilynä, viheltelynä tai äänettömästi esimerkiksi matkoilla. Se on itse tuotettua harmonista sielunrauhaa, todennäköisesti veren perintöä.

Äidilläni Hilikka Salosella musiikki oli lähellä sydäntä. Hän lauloi kotona töitä tehdessään itseksään kaiket ajat, pääasiassa vanhoja kansanlauluja. Äidin laulu oli todiste tyytyväisyydestä. Se säteili koko muuhun perheeseen.

Ehkä laulaminen oli äidilleni keino pitää tunnetasolla kolmen hengen alkuperäistä ydinperhettään koossa ja muistella samalla elämänsä ennenaikaisesti edesmenneen miehensä Antin kanssa.

Näihin lapsuuteni kokemuksiin peilaten olen kokenut musertavana nuottikorvan täydellisen puuttumisen mo-

Valssi ”Eurajoki soi”

lämminä

Sanat ja sävel: Jukka O. Mattila

LA V I L A N A U K E A T ,

S Y D Ä N M A A N H E T . S Ä . M Ä Ä T ,

K U I V A L A H D E N K I M M E L L Y K S E N

L Ä M . . . P I . . . M I N K E S Ä I S I N I L . . . L O I N . . .

a tempo

N I I N M O N E T M U I S . . . T O T N U O K O T I -

S E U . . . T U M I E . . . L E E N T U O . V I E L O N V I E L O N

M U I S T O I S S A M U N Y H Ä S I L M Ä S I S U N , M E I L L E

E U . . . R A J O . . . K I S O I S O I

Lavilan aukeat,
Sydänmaan metsämaat,
Kuivalahden kimmellyksen
lämpimin kesäisin illoin . . .
Niin monet muistot nuo
kotiseutu mieleen tuo
: , : Viel on muistoissa mun
yhä silmäsi sun,
meille Eurajoki soi : , :

Katveessa kartanon
työväki tehnyt on
raataen raskaan taksvärkkityön
aamusta myöhäiseen ehtoon
Kun päivä iltaan saa,
hiljaa kehto heilahtaa
: , : Lapsen kasvoilla on
huomen niin huoleton,
uni rauhan, onnen maa : , :

Menneet on vuodet nuo,
muutokset aika tuo
Elämäntaival, sen myöhäinen syys
täyttymys nuoruuden toiveen:
Lasista kartanon
meille ilta-aurion
: , : säteet kimmeltää kun
kosken käteesi sun,
elon ehtoo onnen toi : , :

lemmiltä puolisoiltani.

Merin ja Massen poistuttua Elinan ja Akin luota kävimme viisittäin iltakävelyllä Nousiaisten keskustassa. Aki esitteli suunnitelmiaan piha-alueensa laajentamiseksi ja autotallin rakentamiseksi siten, että sinne voisi ajaa suoraan tieltä. Nykyäänhän autokatos on korkealla talon kyljessä, vaikeasti hyödynnettävissä.

Yövyimme Leilan kanssa lastenhuoneen lattialla. (Ke 27.12.2006:) Vein Leilan aamulla varhain Turun linja-autoasemalle Helsingin bussiin.

Haen uuden tietokoneeni Turun Varimimportista

Päivän kohokohta oli uuden Apple Mac Pro -tietokoneeni vastaanottaminen Varimimport Oy:stä Turun rautatieaseman läheisyydestä. Tuntui upealta kantaa kone valtavassa laatikossaan autoon. Olihan

Kasvattajan jälki seuraavassa sukupolvessa

Hei, Oli yllätys saada sinulta LinkedIn pyyntö. Tottakai minä muistan tuon hetken kun marssin rehtorin huoneeseen kysymään, missä voisi opiskella avaruusfysiikkaa. Annoit tukea uravalinnassani joka syytti minuun tekniikan palon joka ei ole vieläkaan sammunut.

Muistan Paraisten lukion edelläkävijyyden siihen aikaan, hommasit mm. Esko Valtaojan (s. 12) sinne puhumaan ja myöhemmin työelämässä minusta ja hänestä tuli kollegat. TKK:n sähköosastolta pääsin pitkälle. Tein töitä Metsähovin radiotutkimuslaitoksella kvasaaritutkijana ja laiterakennusta.

Pääsin Nasalle töihin STS-91 lennon ja alkuvalmisteluiden ajaksi, koska rakensimme Metsähovissa Space-Earth-downlinkin projektiin jossa tutkittiin antimateriahiukkasia avaruudessa. Kuuntelin aamuvuorossa Orlandossa kun astronautit heräsivät sukkulalla eli pääsin neuvollasi hyvin lähelle unelmaani!

Nyt olen tehnyt johtamistehtäviä toistakymmentä vuotta. Seuraan aktiivisesti kyberturvallisuuden ja tekoälyn tutkimusta. Päätyön ohella olen viritellyt mahdollisuutta väitellä noista sotatieteen tohtoriksi. Eli elinikäinen uteliaisuus jatkuu.

Nostan hattua ja arvostan työtäsi tällä saralla. Itse olen ollut kiitollinen, että tein oikean uravalinnan. Monet kiitokset siitä Sinulle!

Terveisin Kirsi

Jokainen opettaja ja kasvattaja toivoo voivansa jättää jäljen opetuslapsiinsa (s. 270). Yllä oleva Viestintäviraston pääjohtaja Kirsi Karlamaan viesti 29.1.2018 johtui siitä, että olin samana päivänä viestittänyt hänelle myös 9 vuotta myöhemmin ylioppilaaksi kirjoittaneen Laura Nummilan saaneen Paraisten lukiosta kimmokkeen avaruustutkijan uralleen.

Minuun jätti vastaavasti jäljen lehtori Lasse Bernström Tikkurilan lukiossa. Äidinkielen opettajani Lasse Leinon (1929–2018) innottamana olin ajatellut lähteä opiskelemaan suomen kieltä. Abiturienttivuotenani 1959–60 fysiikan opettajamme Lasse Bernström teki kuitenkin hienon mutta suuritöisen Wilsonin sumukammiokokeen (vaativa koe edellytti mm. laitteiston jäähdyttämistä hiilihappojäällä tunteja etukäteen). Tuo koe ohjasi muualle.

Me oppilaat näimme pimennetyt fysiikan luokan pöydällä, kuinka avaruussäteet kaiken aikaa piirtelivät viivasuoria ratojaan sumukammion sisällä. Sillä hetkellä tajusin, kuinka fysiikkaa on kaikkialla. Vaikka päädyin näin opiskelemaan fysiikkaa, olen voinut toteuttaa myös äidinkielen mielitekojani kirjoittamalla, pääosin lempiaiheistani fysiikasta ja kasvatuksesta.

Oheisessa kuvassa tutkin Lasse Bernströmin (vas.) kanssa tuota itselleni kohtalokasta Wilsonin sumukammiota Tikkurilan yhteiskoulun perustamisen 50-vuotisjuhlassa 26.5.2002.

Oletkos nyt tyytyväinen... (Jukka O. Mattila, ”Hattulan silloilta” Dimensio 2/2013)

Eräs englantilainen ystäväni totesi kerran, että emme opeta fysiikkaa, vaan opetamme nuoria, ihmisiä. Emmekä ainoastaan opeta, vaan kun opettajan pintaa hieman raaputtaa, alta pitäisi löytyä myös kasvattaja.

Kasvattajalla on suuri vastuu. Matemaattisten aineiden opettajien silmien alta soljuu kokonainen ikäluokka kerrallaan. Siinä on monenlaista haavetta ja uratoivetta tulevaisuuden ammateista. Kiitettävät arvosanat näissä vaativissa oppiaineissa ovat kuitenkin usein kiven takana.

Tyydyttävillä tai heikommilla numeroilla usein erityisesti tytöt keskeyttävät lukiossa helposti matemaattisten aineiden syventävien kurssien opiskelunsa. Ei ymmärretä, että jo pelkästään jatko-opintoihin pyrittäessä jonkin oppiaineen arvosana seitsemän voi olla verrattomasti paljon arvokkaampi kuin jonkin toisen aineen kiitettävä.

Kauan sitten lukiotulokkaitteni joukossa oli eräs iloinen ja tasapainoinen sirkeäsilmäinen tyttö. Pitkän matematiikan ja fysiikan opinnot sujuivat ainakin opettajan näkökulmasta hyvin. Tiedustelin kerran, mikä hänestä tulee sitten joskus opintojen jälkeen. Vastaus oli ”laboratoriohoitaja”. Sanoin heti painokkaasti takaisin: ”Ei, kun sinusta tulee lääkäri”.

En tullut tytön perusteluja koskaan sen enempää kysyneeksi, mutta arvelin hänen joskus saattaneen nähdä jonkun sukulaisensa tai tuttavansa pipetoivan laboratoriossa valkoisessa takissa.

Urasuunnitelmakeskustelu jatkui välillämme koko lukion ajan. Pysyimme molemmat tiukasti kannoillamme. Koin jääväni sisukkaan neidin kanssa väittelyissämme tappiolle, mutta salaa iloitsin siitä, että hän kuitenkin säilytti valintansa oppilaanani pitkässä matematiikassa ja fysiikassa. Se oli jo voitto.

Oma pedagogin työurani jakautui kutakuinkin tasan maatalous- ja kaivosteollisuuspaikkakunnan välille. Yksittäisten esimerkkien vahvistamaksi karkeaksi tuntumaksi jäi, että edellisellä paikalla näki nuorten useammin hakeutuvan korkeakoulualoille ja melko korkeillekin paikoille yhteiskunnassa. Ehkä itsellinen talonpoikainen koti- ja

sukutausta vaikutti tähän.

Niin tai näin, mutta molemmilla paikkakunnilla sai tehdä täysin voimin töitä motivoidakseen lukiolaisia hakeutumaan vaativammille opiskeluväylille. Poikien kohdalla tämä ei niinkään ole yleensä ongelma kuin tyttöjen, joiden suhteen on tehtävä kaikkensa jo pelkästään lukion tiettyjen ainevalintojen säilyttämiseksi.

”Vaativa opiskeluväylä” ei suinkaan automaattisesti tarkoittanut yliopistoa tai tiedekorkeakoulua, vaan yleisesti sitä, että nuori rohkenisi nähdä – kykyihinsä suhteuttaen – mahdollisuutensa myös aloille, jotka eivät nouse heti ensi kuulemalta mieleen. Kysymys oli paljolti tahdosta saada nuoret uskomaan itseensä ja mahdollisuuksiinsa ja sijoittumaan yhteiskunnassa vaativammalle portaalle kuin mitä oli alun perin suunnitteilla.

Opinto-ohjaaja en toki ollut, mutta aina ei voinut sulkea korviaan ja olla puuttumatta nuorten urasuunnitelmiin – tai niiden puuttumiseen. Toisaalta useasti korostetaan, että opettajan tehtäviin kuuluu paljon muutakin kuin pelkkä oppituntien pitäminen. Sanotaan, että jokainen opettaja on opinto-ohjaaja.

Laajasti katsoen opettajan tulisi tuntea vieläkin laajemmin vastuunsa työyhteisönsä hyvinvoinnista ja menestyksestä. Aineopettajajärjestelmässä jokainen tekee parhaansa omassa aineessaan, mutta tuloksen kokonaispanos rakentuu kaikkien yhteistyölle. Ja mitä sitten ponnistellaankin, sen pitäisi koitua jokaisen nuoren parhaaksi.

Tämä kaikki korostuu etenkin vähenevien ikäluokkien paikkakunnilla. Perusasteen käyvät läpi kaikki, mutta lukio on vapaaehtoinen. Lukiossa tarvitaan jokaisen opettajan panos oman koulun kaikinpuoliseksi menestykseksi ja säilymiseksi.

Monta vuotta myöhemmin tuli asiaa yhden lapseni kanssa paikalliseen terveyskeskukseen. Hetken aikaa jonotettuani pääsin vastaanotolle. Lapsi tutkittiin ja sain tarvittavat ohjeet ja reseptit apteekkia varten. En aivan heti tuntenut lääkäriä, kun hän esitteli itsensä entiseksi ”laboratoriohoitaja”-oppilaakseni ja kysyi ”Oletkos nyt tyytyväinen!”

kiderakennetta, karpäsen päätä jne. Tarkennuksen ajaksi poistin kamerasen ja sijoitin filmiruudun kohdalle valkoisen pikku varjostimen.

Ensimmäiset merkittävämät kuvauskohteeni olivat syksyllä 1957 Jean Sibeliuksen ruumisauton ohikulkua Hel-singin pitäjän kirkolla sekä Intian pääministeri Jawaharlal Nehrun käynti Suomessa. Kuvasin Nehrun aivan vieres-tä, kun hän käveli Seutulän lentokentällä lentokoneelta odottavaan autoon. Turvajärjestelyt olivat tuohon aikaan tuntematon käsite.

Ilmavalokuvausta

Isäni Martti Salosen johtamalla osastolla Maatalouden tutkimuskeskuksessa Tikkurilassa oli pieniä koepeltoja, kukin kymmenkunta metriä kanttiinsa. Hän ehdotti, että ottaisim niistä ilmavalokuvia. Rakensin laatikkoleijaan erityisen kameratelineen, jossa kameraa saattoi kääntää pysty- ja sivusuunnassa tuulten suunnan mukaan. Näin filmi oli aina likimain pellon suuntainen ja kamera katseli suoraan alaspäin, vaikka leija olisi ollut vinossa.

Laatikkoleijaan johti kaksi narua, toinen itse leijaan ja toinen kamerasen sulkimeen. Kun halusin ottaa kuvan, vedin kamerasen narusta enemmän. Leija piti siis jokaisen kuvan jälkeen ottaa alas kamerasen uudelleenvirittämistä varten. Molemmat leijani ovat yhä jäljellä, samoin kamerateline ja kaikki leijoilla ottamani kuvat.

1960-luvulla siirryin kinofilmistä isoon 6x6-negatiiviko-koon (negatiivi brutto 60x60 mm). Sitä tarvitsi suurentaa vähemmän kuin 24x36 mm kinofilmä, jolloin kuvien laatu oli tietenkin parempi. Vuonna 1964, ennen armeijaan me-noa, ostin japanilaisen kaksisilmäisen Minolta Autocord -peiliheijastuskamerasen.

Samoihin aikoihin ostin myös tsekkiläisen Opemus-suurennuskoneen. Opemus oli sen ajan yleisin suurennus-konemerkki. Koska sen oma Belar-optiikka oli kelvoton, sorvautin hienomekaanikolla objektiivikehykseen uudet kierteet, joihin hankin kalliin Durst-suurennuskoneen

Ilmavalokuvausta siivekkäällä laatikkoleijalla Tikkurilassa. Vasemmalla Heikki Partanen, oikealla JOM.

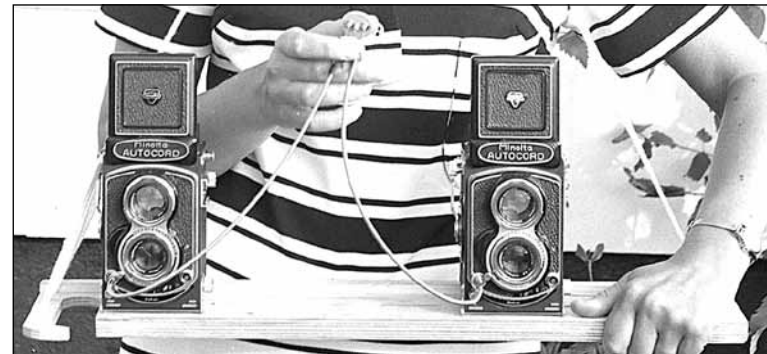
laatuobjektiiviin. Näin olin saanut hyvän kompromissin: Opemuksen tarkat ja isot nupit korkeus- ja tarkennus-säätöön ja Durstin optiikan. Durstin nupit olivat surkeat. Myöhempien aikojen “värisuوركوپioita” lukuunottamat-ta olen tehnyt elämäni valokuvat itse. Negatiivini ovat tal-lella: yli 40 kinofilmirullaa (1957–64) kaikkine otoksineen, ja sen jälkeiseltä 6x6-kaudeltani jokaikinen hyvä negatiivi erilliseen silkkipaperitaskuun pakattuna, asianmukaisin päivämäärä- ja aihemerkinnöin.

Toivon, että negatiiviarkistoni säilyy jälkipolville. Se käsittää tuhansia kuvia, mm. isovanhemmistani Maria ja August Mattilasta, omista lapsistani ja paljosta muusta.

Turun Kamera-Aitassa näin 1960-luvun loppupuolella käytettynä myytävänä samanlaisen Minolta Autocord -peiliheijastuskamerasen, jollaisia jo yhden omistin. Ostin sen siitä paikasta värikuvakameraksi.

Kehitin väripaperikuvani itse Agfan menetelmällä Tu-russa Rusthollintie 6 C 23:n asunnossamme. Kaksiomme makuuhuone oli lähes pysyvästi pimennettynä. Milloin ei ollut, koko ison ikkunan peittävä valkoinen pimennyskehys oli sisustuselementtinä sängyn päädyssä seinää vasten.

Värikuvat piti kehittää melkein täydessä pimeydessä,

*Alkuaikojen stereokuvani otin laukaisemalla kaksoislankalaukaisimella kaksi Minolta Autocord -peiliheijastuskame-
raa samanaikaisesti. Sittemmin on venäläinen Sputnik-stereokamera (oik) seurannut matkoillani ympäri maapallon.
Molemmat järjestelmät tuottavat 6 x 6 cm väridiapositiiveja. Sputnikin keskimmäisen eli etsinobjektiivin päällä on
stereokuvauksessa välttämätön syvätarkkuusasteikko. Pienin aukko on 22, nopein valotusaika vain 1/100 sek.*

vain heikon punaisen lampun alla. Kehitys-, välihuuhtelu- ja kiinnitealtaita oli pöydällä rivissä puolen tusinaa. Tätä kirjoittaessa vanhimpien paperivärikuvieni valmistuksesta on kulunut yli 50 vuotta eikä kuvissa voi havaita värien millään tavoin muuttuneen.

Stereovalokuvauksella kolmeen ulottuvuuteen

Värikuvien valmistus oli kuitenkin sen verran vaivalloista, että identtisille 6x6-kameroilleni piti 1970-luvulla keksiä muunlaista käyttöä. Ryhdyin ottamaan stereovalokuvia.

Tein noin 60 cm pituisen vaneerisen alustan, jolle kiin-nitin kamerat rinnakkain, katsomaan samaan suuntaan. Vaneerissa oli pituussuunnassa keskellä ura, jonka läpi kiinnitin kamerat jalustamuttereilla paikoilleen. Näin saa-toin muuttella kameroiden sivuttaista välimatkaa eli kantaa.

Ihmisen standardisilmäväli on 65 mm. Kameroideni sivuissa olevista säätönupeista johtuen en voinut asettaa niitä riittävän lähelle toisiaan, joten kaikissa tuolloisissa kuvapareissani on ylisuuri kanta (yli 65 mm), mikä johti kuvapareja tarkastellessa lievään miniatyyri vaikutelmaan.

Molempiin kameroihin piti muistaa joka kerta erikseen

asettaa sama etäisyys, sama aukko ja sama valotusaika. Kun usein joku näistä unohtui, susia tuli melkoisesti. Mekaa-ninen kaksoislankalaukaisija puolestaan ei taannut sul-kimien toiminnan niin ehdotonta samanaikaisuutta, että esimerkiksi urheilu suorituksia olisi voinut stereokuvata.

Vuonna 1976 perustin turkulaisen ystäväni DI Onni Rauhan kanssa Suomen Stereokuvaajien Seuran (SSS). Onni oli toiminut UNESCO:n maatalousasiantuntijana Bhutanissa ja kuvannut tästä eksoottisesta maasta kunni-oitettavan määrän upeita stereopareja Belpasca-stereo-kamerallaan. Stereokuvaajien seuran toiminta oli alkuun hyvinkin vilkasta, mutta sittemmin hiipunut.

Järjestin 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa Rauman seu-dulla jokakevähäisen Lapinjokisoudun. Se oli eräänä vuonna yli satoine osanottajineen Suomen suurin melontakisa.

Lapinjokisoudussa koskipaikkojen turvajärjestelyistä huolehtivat Ylöjärven koskimelajat eli Kajak Ylöjärvi. Heikäläisten tamperelaiselta Tammi-nimiseltä hiljaiselta kaverilta sain ostetuksi venäläisen Sputnik-stereokamerasen.

Hankalan isosta koostaan huolimatta Sputnik on ollut usein mukana mm. kansainvälisissä fysiikkaolympialai-sissa sekä matemaattisten aineiden opettajille järjestämi-